

ORAVSKÉ MÚZEUM P. O. HVEZDOSLAVA
Cislo zdarma!

ORAVSKÉ MÚZEUM
P. O. HVEZDOSLAVA

ORAVSKÉ MÚZEUM
P. O. HVEZDOSLAVA

ORAVSKÉ NOVINY

Zájmom horno-oravského ľudu slúžiaci týždenník.

Redakcia, administrácia a expedícia v Trstenej.

Ročník I.

Nedeľa, 1. augusta 1920.

Číslo 15.

Aké hospodárske zmeny budú, ak sa Orava podelí.

Čo pre Oravu a Spiš v čarodejnej kuchyni v Paríži uvarili, to ešte nevedno, keď tieto riadky píšem. Či bude táto otázka pod účinkami plebiscitových kvapiiek Sýkorových riešená alebo nie, to je dosavád tajnosťou. Len to je isté, že Machaj letel do Paríža, nesúc podpisy dedín, vylúdené za múku, ktorými chce dokázať pánom za zeleným stolom v Paríži: Pozrite! Všetky obecné úrady sa podpísaly, že chcú ísť do Poľskej. Tu podpis, tu je pečontka. Nám ich treba prideliť!

Ak sa to stane, čo povedia občania, ktorí nevedeli o tom, čo rychtár urobil?! To neviem, ale si viem domyslieť, čo bude z toho. Veď sa i to stalo, že jeden rychtár v mene obce pýtal poľskú múku pre obec a hneď tam z nej 4 vrecia predal pekárovi a 2 vrecia zadržal pre seba. Nuž toto má byť dôkaz, že obec chce patriť k Poľsku?! Alebo azda to, že niekto pred poľským generálom rozdrapí ruky — ako to vidím na Munkácsiho obraze „Kristus pred Pilátom“ — a zreve z plného hrdla: „Poliači, berte si celú Oravu!“ — „Vezmeme, len dajte to na písme.“ Inými slovami rečeno: Len vystavte na ňu dobyťci pas.

Neviem tedy, ako sa to podelí. Mám pred očami 166. číslo „Národných Novín“. V nich stojí, že $\frac{2}{3}$ trstenského okresu pripadnú Poľsku, tiež $\frac{1}{5}$ námestovského okresu a zo Spiša celý staroveský okres. Toto delenie zdá sa mi teda takým, ako by bolo vykonané dľa toho, že kto koľko z tej poľskej múky zjedol. Námestovský okres len jednu pätinu dedín má oddať Poľsku

za múku, ale trstenský až dve tretiny. Tedy tento posledný zjedol viac poľskej „monky“.

Jestli sa takto uskutoční deľba, bude to mať za následok hospodársku katastrofu pre dve mestá, a to pre Jablonku a Trstenú. Len si očistite rozum od múky, aby nebol ako zamúčený mlynársky klobúk, a rozvažujte chladne, triezve, bez Sýkorových kroplí. Jablonský jarmok bol takrečeno bankou pre okolité dediny, ktoré teraz mali by pripadnúť Poľsku. Dediny z poľských dedín naskupovali ošípaných, nachovali hydiny, menšieho dobytká, doviedly na jarmok a speňazily. Akí to kupci skupovali a odkiaľ prišli? Z Poľska? Veru nie! Lež z Kubína, z Liptova, z Vrútok, z Trenčína, z Turca, a čo súčasne bolo na mäso, sobrali a viedli do priemyselných miest, ako do Mikuláša, Ružomberku, na Vrútky, do Žiliny, ba až do Ostravy. Ba v čas vojny s jablonského trhu zásobovali sa jatky viedeňské, bratislavské a olomúcke. Poľskí Židkovia predávali len strižný tovar, skupovali hydinu a odnášali do Zakopaného, ale len cez leto; v zime i to seklo.

Teraz čo bude, jestli Jablonka pridelená bude Poľsku? Zaprú sa hranice, kupec so Slovenska ta nepôjde, lebo musí mať pass, od nakúpeného tovaru na hranici do Slovenska musí platiť veľké mýto, tak že mu odpadne chuť ta ísť, lebo za tú cenu bez sekatury vo vnútri Slovenska omnoho lacnejšie kúpi. Oči Jablončanov hneď pri prvom jarmoku, keď už budú „blázení“ — lepšie rečeno: bláznení — Poliači, sa nálezite otvorí. Vtedy nie Čech, ale Machaj bude „przeklenty“. Neminie rok, a Jablončania budú vedieť, čo vlastne spravili, že išli za Machajom. Najlepšie to vedia a vidia

poľskí Židia z Nového Targu. Tí ešte vtedy, keď sa plebiscit len začal, už povedali: „Ak tieto pohraničné dediny budú k Poľsku pridelené, my musíme vyvandrovať, lebo my sme žili z Oravy.“ Nuž komuže Jablonka a okolité dediny predajú svoje produkty? Azda Krakovu alebo Zakopanému? Oj, nie! Tieto mestá môžu sa zásobiť z okolitých obcí. A tak milý Jablončan-Poliak nielen kota nebude môcť predať, ale i ošipané musí dať pre nedostatok kupcov zpolovice zadarmo. Nech si nikto nenamýšľa, že keď oni pripadnú k Poľsku, že bude tak, ako bolo! Budú azda svobodne chodiť cez hranice na „Slowiaky“ na živnosť? Oj, nie! Ale do Poľskej si pôjdete. Už v prvý rok pripojenia k Poľsku z toho poľského „raja“ vytrézuje. Len tak hlúpo nesmýšľajte, ako jedna babička, ktorá bola povedala, že vraj v Poľsku je lacno, lebo tam stojí oštiepok 10 československých korún, preto treba sa pripojiť k Poľskej! Chudinka, iste si myslela, že keď k Poľskej bude patriť, že i potom bude mať československé peniaze.

Druhým mestom, ktoré tiež za múku rojčilo za Poľsko, je Trstená. Pre toto mesto, ak sa rozdelenie Oravy tak stane, príde úplný úpadok, upadne na jednoduchú dedinu. Podávam toto bez všetkej škodoradosti. Veď nech si páni od slúžnovstva len uvážia, že pre 5—6 dedín, ktoré z trstenského okresu ostanú, veru republika nebude držať terajší slúžnovský aparát v Trstenej, ale iste spojí ho so zámočným do Tvrdošína. Čo budú robiť tí niektorí páni, o ktorých sa v plebiscitnej kancelárii v Tvrdošíne vie, že verejne alebo tajne agitovali za Poľsko a demonštratívne, vyzývave spievali u Ungera Slovákov potupujúce maďarské nóty. Či nebolo by bývalo pre nich a viacerých iných pánov miesto „Isten áldd meg...“ spievať radšej:

„Daj nám, Bože, lepší rozum,
nedelíš si rodný kozub,
by sme všetci spolu žili
a Oravu milovali...“

Potom sa už môžu vyhrážať, ako sa im len páči. Nepozostane iné, ako sobrať verklek a šľajfiarňu a ísť do Poľska šľajfovať a vyhrávať: „Ješče Polska neziginela!“

Gymnázium v Trstenej tiež podistým prestane, lebo najviac študentov bývalo z horných dedín, ktorí teraz však odpadnú. Nebude štu-

dentov a s tým pre mnohé domácnosti odpadne zárobok, ktorý bol dosavád zo študentov. So súdom na kraji okresu a pri hraniciach sa tiež nestretávame, ale pravdepodobne bude prenesený do centra okresu, do Tvrdošína.

Z Trstenej, ako sa dá predvídať, po tomto delení vystahujú sa všetky úrady do Tvrdošína. Miesto toho v Trstenej do prázdných budov umiestni sa vojsko, lebo sa tak žiada, aby na kraji hranice bola silná vojenská posádka.

S rozdelením Oravy pravdepodobne prestane i kláštor v Trstenej, lebo mu veľká časť kvešty, ktorú mal v severo-východných dedinách, spadne a tak nemôže sa udržať. Veru škoda bolo merať Sýkorove krople v konzume a nahovárať ľudí: „Hlasujte za Poľsko, veď i ja som rodom Poliak zo Zakopaného!“ S tým sa veru zakopalo i jestvovanie kláštora.

Ako sa dá predvídať, po tejto deľbe Tvrdošín sa pozdvihne. On je už i teraz premávkovým strediskom. A keď sa vystaví železničná čiara z Tvrdošína do Námestova, tým sa ešte viac zmôže. Zatým prenesú sa jarmoky do Tvrdošína, lebo z trstenského okresu ostaná má len niekoľko dedín. A keď sa podarí, že v Štepanove sú vskutku uhoľné bane, vtedy Tvrdošínci sa budú smiať z trstenských jarmokov, ako sa doteraz Trstenci smiali z tvrdošínskych, že každý Tvrdošíňčan úradne musí vyrukovat' na jarmok, lebo ináč vraj nikto na ňom nebude. Trstenská politika kedysi bola známa ešte na starom mestskom dome, kde je teraz postavený mestský hotel. Bola tam stará budova a na nej bol namaľovaný veľký medveď, majúci obrúčku v nose s retiazkou. Starí Trstenci sa azda ešte naň pamätajú. Čo tam značil ten medveď, neznám, ale šípim, že asi to, že Trstenci nikdy nešli podľa svojho rozumu, ale že ich viedli druhí, cudzinci, ako olásky cigán medveďa. A ako im bubnovali, tak tancovali. To sa i teraz stalo. Cudzinci im bubnovali, ako chceli, a Trstenci tancovali, ako cudzinci chceli, a vytancovali si — posmech a zkažu mesta.

Historik z Dolnej Oravy.

Dojmy zo „Škapuliarky“

Odkedy naša Horná Orava zostala „plebiscitným územím“, akosi obával som sa navštíviť moju rodnú zem Oravienku. Tak sa mi pozdáva, že ako

predtým za vladárenia maďarských slúžnoviev a „rendešov“ (tak volali povestných pohraničiarov, policajtov a vyzvedačov, udavačov maďarských) človek sa necítil byť doma — hoci bol doma — všade za ním stopovali, a to zvlášte zo semenísta ostrihomského vychádzajúcich, národne prebudených klerikov, reku i teraz to tam tak asi bude: poľských nahaňáčov, udavačov a podvodných bratov som sa obával, že by človek medzi svojich prišiel, a svoji vlastní by ho neprijali. A toto moje tušenie celkom sa splnilo. Oravec, od svojej Oravienky vzdialený, túži uvidieť sa s Oravci, a kedyže najprihodnejší čas na to, ak nie „Škapuliarka“, povestný výročitý jarmok od pradávna, ako „nižnogorodský“, na ktorý sa schádzavajú Oravci s celého Slovenska.

Tento rok dopadlo toto shromaždenie Oravcov ozaj miešano. Trstenú by už človek nepoznal, že je slovenská, ale poľská, keby nebolo niekoľko obetivých, za národ oduševnených pracovníkov. V plnom prúde dávala Poľská „monke“, tabak, goralku, keď prišla zvest: plebiscitu nebude. Tu spadly mnohým gamby: keď nebude plebiscitu, nebude ani „samochodov“, ani dobre platených agitátorov, a ak dohoda rozsúdi tak, že budeme patriť ta, kde máme patriť, ako to na vrchu znaku republiky a Tatier kríž nám ukazuje, že kde máme patriť, to bude len vojna po dedinách. Už i teraz badať, že tí, ktorým poľská múka zaprášila oči, dávajú sa na pokánie. Už vyznávajú, že predsa bude len lepšie byť Slovákmi, ako nás Boh stvoril, a nie Poliakmi.

Že Machaj pred odchodom svojím do Paríža nevedel tak zelektrizovať svojich Jablončanov, ako by naisto už patrili k Polsku, to som badal i na všeobecnej nálade ľudu: nikto ti nepovie, že lepšie bude v Polsku, len: „Keby sa to už raz skončilo“, alebo: „Keby už Slovák raz prišiel k svojmu právu“. Všeobecný môj dojem bol: že ktorí pred prevratom boli zatiaľ nepriatelia alebo podvodní udavači Slovákov, dnes rojčia za poľský „raj“, lebo je dnes hojno — ale vieme, ako to býva. I v duchovenstve, ináč vždycky povinností svojich povedomom, nastal rozkol: národu, slovenčine predtým verne oddaní sú i dnes Slováci, ostatní Poliáci. No rozkol bude mať následky ďalej siahajúce, než sa domnievajú. Odcudzí sa ľud od duchovenstva a vrhne sa do náručia tých, ktorí i pri všeobecných voľbách medzi dvoma rozvadenými stránkami vyšli ako vyhravší, hoci sa tej výhry sami zlakli a podnes im robí starosť.

Tu by bolo bývalo treba budiť v ľude povedomie národné, aby sa zdravý, nábožný hornoravský ľud neztratil pre Slovensko. Ako sa odplácajú za takúto prácu (žiaľ, že i duchovní), to dokázali voči Grebáčovi v Trstenej 14. júla a proti Lihositovi, Bázikovi a ostatným rodovým Slovákom, ktorých však dar nesviedol, hrozba nesklonila. Ako keby Grebáč v kapse mal nosiť autonómiu! Však treba sa pripojiť k slovenskej ľudovej strane i v smýšľaní, i v konaní, a posilnený šľsk ludovcov dopomôže vydobýť prepotrebnú autonómiu, ale v rámci Československej republiky, hoci ste sa nahnevali preto na Hlinku, že to vyznáva a na Velehrade i pred výpravou zo Spiša a z Oravy to verejne povedal.

Že Orave ešte nikdy tak dobre nebolo, ako teraz, tak prepoľný človek si myslí, že opravidným rajom musí byť tá „poľska rzecz pospolita“. Ale kto prekročí hranicu za Suchou Horou, presvedčí sa, aká je to nešťastná krajina. Hory sú plné uprchlíkov, ktorí nechcú na assentírku proti Rusom; chcú byť žiť v takých pokojných pomeroch, aké panujú u nás.

Ako zvláštnosť terajšej doby: každodenne hučiace automobily a äroplány a z nich v podobe mrákavy dediny zaplavajúce letáky. Poliáci svoje letáky podvodne v noci pribíjajú po „budinkoch“ (akiste z jablonskej tajnej tlačiarne), poľskí agitátori zas rozdávali poľský tabak, múku, jablonský hrach a soľ. To všetko sa mi tak videlo, že Horná Orava je, ako ten drahý poklad, zakopaný na roli, o ktorom keď sa dozvedel kupec, všetko, čo mal, popredal a kúpil si tú roľu. Tak dnes Poliáci všetko znášajú doma, len aby sa ukázali pred Slovámi-Horalmi, že sú bohatí. Ale to všetko neosoží! Však za misu šošovice predaná otcovizeň nemôže byť nikdy matkou takých Ezauov.

Keby mala byť Halečková pri Oravici tou železnou bránou proti votrelstvu, Slovensko by to nikdy neoželelo. Osobitá, Babia Hora — tie nech bedlia nad celistvosťou, nerozdielnosťou Oravienky. Orava, Orava, zostaň mi tam zdravá!

Lieskovan.

Drobné zprávy z Hornej Oravy.

Ako jeden Liesočan predával divotvorné gliedniaky v Polsku.

Hovorí sa, že dobrá rada stojí groš. I tu sa uskutočnilo to porekadlo. Len rozum do hrsti, a už to pôjde.

Takto sa to stalo: Liesočan je už dávno bolševikom, keď ešte ani chýru o bolševizme nebolo. Zaberá majetky Trstencom jeden za druhým, a tomu sa rozumie výborne. I bol raz Liesočan predávať vápno v Dunajci. Nemal legítimácie, ktorú žiadali už vtedy Poliáci, keď ešte Maďari panovali. Keď ho zastavil policajt a žiadal legítimáciu od neho, neprišiel do zmatku. Vstrčil ruku do kapsy, a aké písmo tam mal, také vytiahol. Veď to bolo i tak maďarské! Náhodou mal tam písmo od stolice, od sirotskej sedrie, že je vymenovaný za tútora. Dal ho do hrsti policajtovi. Policajt sa díval do neho, ako mačka do múky, poobracal ho na všetky strany, videl pečiatku, složil a oddal ho, rieknuť: „Dobré! Vy máte vec v poriadku.“ (Skutočná udalosť.) Išiel k druhému a tretiemu, ktorí predávali vápno. Ti, ovšem, tiež nemali, ale sa odvolali, že všetkým trom len jedno vystavili, lebo vraj on je gazdom a oni sú mu len kočišia.

Išiel Trstenec misky a gliedniaky (gliedované nádoby) predávať, a vec nemal v poriadku, totiž nemal legítimácie. Chytrý mu podstrčil zasa Liesočan svedectvo maďarské o preskúmaní mŕtveho s pečiatkou od doktora. Trstenec to oddal ako legítimáciu poľskému policajtovi. Tiež poprezeral a odovzdal, že je dobre, s tým poznamenaním, že toto je vraj ešte dôkladnejšie, lebo i bydlisko je napísané.

Misky a gliedniaky sa nemŕňaly. Čo robiť? Zás pýtal radu, ako predat. „Ja ti poradím“, hovorí Liesočan Trstencovi, „ale zaplatíš dobrý obed. Ja ti ich odpredám.“

Mali vápnari slatinu, zakrútenú v akomsi slovensko-maďarskom kalendári, kde stálo i slovensky i maďarsky oznámenie o divotvornej miske a hrnčeku. I začal ukazovať Polkám ten oznam, aby si kúpily tú divotornú misku, z nej vraj nikdy jedlo nebude chybovať, a v tom gliedniaku, keď budú mať mlieko, mnoho masla namútiť. Odvolával sa na ten oznam, že vraj tam to stojí. Polky čoskoro všetko rozoberali. Jedna druhej radila, a už to šlo. Hneď vypredali všetko.

Išli na obed. Trstenec platil. Ale čo? Na druhý jarmok Polky poznaly Liesočana, chcely ho nabíť, že vraj takú misku im predal, čo sa z nej jedlo minulo. Dal im odpoveď: „Načo ste si ho z nej zjedli. Mali ste si ho tam nechať, nuž nebolo by sa minulo.“ Ale hneď ho druhý vytiahol z blata: suchnul jednej Polke pár hrúd vápna, aby povedala, že skutočne mal pravdu, lebo sa jej nič neminulo, i mnoho masla namútila. Keď odišli Liesočani, pý-

tala sa jedna, ako sa to stalo. „Nuž, vieš“, hovorí jej vápnom podkúpená, „mne sa na miske nič jedla neminulo, lebo som ho na nej ani nemala. A v gliedniaku sa mi mnoho masla namútilo, lebo v trsten-ských gliedniakoch mala som mnoho mlieka naliate. Urob to i ty tak, tak sa to i tebe splní.“

Poviedkar.

Machajove kone politizujú s kotom.

(Obrázok zpred Ungera.)

Pred Ungerom v Trstenej, týmto snemom poľským, stoja Machajove kone, hlavami k Poľsku obrátené. Stoja smutne, s hlavami ovesenými. Na koči leží vyvalený kočiš, ukazujúc skoro do polovice holé brucho, ako by chcel povedať: „Pozrite, aké je napchaté!“

Naraz príde ku koňom z hostínca kot, obližujú sa, a zavolá svoje obvyklé pozdravenie: „Miau!“

Jeden z koní sa obzre a zadivene pýta sa ho:

— A ty si ešte na žive? Či ťa Česi nezjedli?

— Nie, tí si na kocúrov zuby neostria tak, ako vaši páni na Oravu.

— A prečo si tak kútky vylizuješ?

— Hm! Poviem vám, ale najprv povedzte mi vy, prečo vás vidím vždy veselo ísť sem do Trstenej, ale keď vás obrátia do Poľskej, ste smutné?

— Toho príčina je tá, že keď ideme do Trstenej, ideme ta veselo, lebo tu dostaneme ovsa; keď však ideme do Poľska, tam nás len hlúpou sečkou a nie ovsom kŕmia.

— Tedy vy by ste radšej sem na Slovensko, nie do Poľskej?

— To sa rozumie, mibahahá! Teraz však vy-zraď nám ty svoje tajomstvo.

— Dobré, dobré, miau! Tak, viete, keby všetky kone — ale i tie dvojnohé, ktorých Machaj poháňa a či ženie do Poľska na sečku — boly také múdre, ako vy, tak by ja nebol prišiel do chýru. Ja Machajovi mnoho ďakovať môžem. I teraz som sa z chutnej pečienky obližoval, ku ktorej som machajovským figlom prišiel. Sedel na strome vrabec a ja díval som sa naň zpod stroma. Sluboval som mu, že mu dám samosprávu a či „autonomiu“, ak pristúpi do kamarátstva so mnou, a jeho vrabčatá budem v gymnáziume učiť myši chytať. Bol by už išiel. Iba tu zrazu bezbožná lastovička volala naň so strechy: „No, len id, no, len id, veď ťa kocúr naučí žiť!“ Potom už nechcel ísť. Ale ja som sa lapil figla, dovliekol som rezancov z poľskej múky pod strom a začal som si na nich pochutnávať. Tam som nechal hodne rezancov a odišiel som